

Paprastasis ąžuolas

Quercus robur

Apsaugos statusas: **Mažai rūpinimos (LC)**

Rangas: **species**

2

STEBĖJIMŲ

2

STEBĖTOJŲ

Gegužė

PIKO MĖNUO

KARALYSTĖ

Plantae

KLASĖ

Magnoliopsida

ŠEIMA

Fagaceae

GENTIS

Quercus

Kur ir kada stebėti?

Daugiausia stebėjimų užfiksuota gegužę.

Apie rūšį

Paprastasis ąžuolas arba ąžuolas – magnolijūnų (Magnoliophyta) skyriaus, bukinių (Fagaceae) šeimos, ąžuolų (*Quercus*) genties lapus metantis vienanamis medis, kurio moteriški ir vyriški žirgininiai žiedai sukrauti ant to paties vieno medžio.

Paplitimas pasaulyje

Šios rūšies populiacija yra didelė ir plačiai išplitusi Europoje (įskaitant Lietuvą), Mažojoje Azijoje, Kaukaze ir dalyje Šiurės Afrikos. Šiauriausi natūralaus paplitimo pakraščiai Europoje maždaug apie 60° šiaurės platumos ties pietiniu Suomijos pakraščiu, pietų Švedijoje kiek šiauriau Stokholmo, Norvegijos pietuose palei jūros pakrantę neįsiskverbiant giliai į šalies gilumą. Pietvakarių arealas šiaurės Iberijos pusiasalyje iki šiaurės Portugalijos. Rytuose arealas siekia Uralo upę, pietryčiuose iki Kaspijos jūros.

Požymiai

Lietuvos miškuose auga ankstyvosios ir vėlyvosios paprastojo ąžuolo formos medžiai. Ankstyvosios formos ąžuolai sulapoja maždaug 2–3 savaitėmis anksčiau, negu vėlyvosios formos medžiai. ąžuolai turi stambią giliai einančią pagrindinę šaknį, kitos šaknys auga plačiai ir giliai, dėl to vėjams yra atsparūs. ąžuolai mėgsta šakotis. Atskirai augančio ąžuolo laja yra gražiai apvalios formos, stiebas trumpas, išėjęs į drūtas šakas. Tankmėje augančio ąžuolo stiebas turi daug snaudžiančių pumpurų. Atidengus šviesą, stiebas apsipila atžalomis, vadinamaisiais vilkais. Kamienas tvirtas, senesnių medžių storas. Jaunų ąžuolų žievė lygi, blizganti, o subrendusių medžių žievė juosvai pilka, giliais ir vertikaliais skiautais suaižėjusi. Ugliai yra apvalūs, neaštriai briaunoti, šviesiai pilkai rudi ar rausvi ir pliki. Pumpurai pražanginiai, ūglio viršūnėje susitelkę po keletą, kiaušinio formos, buki arba tik truputį nusmailėję, 3–5 mm ilgio, rudi, padengti žvyneliais su blakstienotais kraštais. Lapai 7–12 cm, kartais iki 15 cm ilgio, ir 2–6, ar iki 8 cm pločio, jų viršus ryškiai žalias, kartašiek tiek žvilgantis, paprastos formos, atvirkščiai kiaušiniški, plačiausia vieta aukščiau jo vidurio, buki skiautėti, kiek plaukuoti, vėliau tampa plikais arba tik apačioje pagysliais plaukuoti, odiški, dažniausiai su 4–6 poromis skiaučiu. L apkotis trumpas, apie 5 mm ilgio ir plikas, o jo pamatas dažniausiai širdiškas, su auselėmis. Rudenį lapai pagelsta arba paruduoja, nuo kai kurių ąžuolų lapai nenukrenta, išsilaiko iki pavasario. Žydi gegužės mėn. lapams skleidžiantis. Žiedai neryškūs, smulkoki, nusvirę, kuokeliniai žirginiuose, piesteliniai žiedai auga paskirai po 1 ar keletą ant 6–8 ar 15 cm ilgio ž

iedkočių ir primena pumpurus, jų apyžiedis rausvas ir iš piestelinių žiedų susidaro gilės. Vaisiai – buko kiaušinio formos, v ienasėklės gilės, kurių pamatus gaubia goželė. Goželė gelsvai žalia, žvynuota, dengia maždaug trečdalį gilės. 1,5–3,5 c m ilgio gilės, 1–2 cm skersmens išauga po 1–4, rečiau 5–6 ant 1,5–4 cm ilgio kotelio, gilės viršuje yra labai trumpas d ygliukas. Prinoksta ir krinta rugsėjo–spalio mėn. Jos pailgai kiaušiniškos, beveik iki trečdalis apgaubtos gvildo. Kol n esubrendę, jos šviesiai žalios spalvos, vėliau bręsdamos tamsėja ir tampa šviesoko ar tamsiai rudoko su kiek gelsvu ar ž alsvu atspalviais su išilginėmis tamsiomis juostelėmis. Atviroje vietoje augantys ąžuolai užaugina sėklas 20–25 metų a mžiaus, augantys medynuose – maždaug nuo 50–70 metų amžiaus. Sėkliniai metai būna kas 4–5 metai, prastesnė s ąlygose dar rečiau. 1000 gilių sveria nuo 2 iki 5 kg, arba vidutiniškai apie 3 kg. Šaknų sistema plati ir gili, jos prasiskverbia į 10 m gylį, tad medžiai nesunkiai pakenčia užsitęsusias sausras. Sodiniui geriausiai tinka gilės krentančios po pirmųjų š alnų. ąžuolai veisiami iš gilių ir atžalų, kurios auga iš kelmo.

Amžius

Tai tvirčiausias Lietuvos medis. ąžuolai – ilgaamžiai medžiai, gyvena 500–1000 metų, tačiau pasitaiko ir senesnių ąžuolų, gyvuojančių iki 1500 metų (ar dar ilgiau) su gana drūtu liemeniu, kaip Stelmužės ąžuolas ar kiti panašūs.

Paprastojo ir bekočio ąžuolo skirtumai

Lietuvoje savaimė auga dvi vietinės ąžuolų genties viena kitai labai artimos rūšys – paprastieji ąžuolai ir labai reti bekočiai ąžuolai – pastarieji daugiau tik pietvakarių, pietų Lietuvoje. Iš bendro vaizdo jie labai panašūs vieni į kitus m atmenimis, lapų forma.

Paprastojo ąžuolo lapkotis žymiai trumpesnis, nežymus arba 2–7 mm, o gilės prisitvirtinusios ant ilgo kotelio. Palyginimui, bekočio ąžuolo lapkotis žymiai ilgesnis 13–25 mm, o gilės be kotelių – nuo pastarojo požymio ir kilo bekočio ąžuolo rūšies pavadinimas.. Tai vieni pagrindinių morfologinių skirtumų. Tarpine grandimi tarp paprastųjų ir bekočių ąžuolų, gamtoje yra randami jų hibridai, kurie vadinami lot. *Quercus × rosacea*.

Porūšiai

Išskiriami šeši porūšiai:

Quercus robur subsp. *robur*; Centrinė ir Šiaurės Europa. Šis porūšis paplitęs ir Lietuvoje.

Quercus robur subsp. *broteroana*; Šiaurinė Iberijos pusiasalio dalis.

Quercus robur subsp. *estremadurensis*; Iberijos pusiasalio pietvakariai.

Quercus robur subsp. *pedunculiflora*; Balkanai, Kaukazas, Mažoji Azija.

Quercus robur subsp. *imeretina*; Kaukazo vakarai.

Quercus robur subsp. *brutia*; Pietinė Italija, Balkanų pusiasalio vakarai.

Panaudojimas

Mediena kieta, patvari ir graži, apie 720 kg kubiniame metre tankio. Iš jos daromi baldai, parketas ir pan. Anksčiau ąžuolo mediena plačiai naudota laivų statyboje. Gerai laikosi ir ore ir žemėje, ir vandenyje. Ilgai vandenyje prabuvusi ąžuolo mediena pajuoduoja ir sustiprėja. Iš gilių daromi miltai, iš kurių vėliau galima kepti duoną, skanaus skonio gilių kavą. Maistingumu jos prilygsta daržovėms, kadangi jose yra 2–4 procentai riebalų, šiek tiek baltymų, apie 40 procentų krakmolo. Žievė naudojama vaistams ir raugams. Lapai naudojami raugiant agurkus, kurie nuo lapuose esančio tanino būna kietesni. Visose ąžuolo dalyse daug raugų – žievėje apie 12 proc., medienoje apie 9 proc., bei gilėse. Iš susmulkintų gilių raugus galima paprastai pašalinti – reikia apie 1 valandą kaitinti sumaišytas su lapuočių medžių pelenais, o vėliau tuos gilių gabalėlius reikia gerai išplauti.

Daugelyje Europos šalių auginamas kaip dekoratyvinis augalas.

Skenuok ir peržiūrėk naujausią informaciją

seskinesozas.lt

Biologinės įvairovės projektas
Duomenys: iNaturalist, Wikipedia, GBIF

iNaturalist rūšies puslapis